

Sir Richard Arkwright (23 grudnia 1732 w Preston - 3 sierpnia 1792 w Cromford)

Ten tkacz-wynalazca z Preston

zajmował się pewną kwestią:

jak podgonić krosno,

by zyski przyniosło

i stało się TKACZĄ BESTIĄ?!...

(ebs)

Sir Richard Arkwright - (współ)wynalazca udoskonalonej maszyny przędzalniczej, do której zastosował napęd wodny. Wprowadzenie *waterframe* (frame znaczy rama, stelaż) Arkwrighta zapoczątkowało rozwój przemysłu włókienniczego.

https://www.youtube.com/watch?v=1f1qnPwc_2U

Urodził się 23 grudnia 1732 w Preston, Lancashire, w rodzinie krawca jako 13. i ostatnie dziecko. Początkowo odbywał praktyki w Boltonie w zakładzie fryzjerskim jako golibroda oraz cyrulik, uczył się puszczenia krwi i wrywania zębów (usługi te oferowane były wtedy u barbierów). Następnie zajmował się wyrobem peruk. Ale gdy w 1767 poznał zegarmistrza Johna Kaya, zainteresował się zegarmistrzostwem oraz mechaniką.

Razem z Kayem skonstruowali zautomatyzowaną maszynę przędzalniczą napędzaną kołem wodnym, *waterframe*. Przedtem napędzano maszyny pracą koni. W 1769 Arkwright opatentował maszynę z pominięciem Kaya, który, jak się wydaje, nie wiedział nic o patencie.

<https://www.youtube.com/watch?v=AloWMoc-3WU>

W 1771 Arkwright otworzył swoją pierwszą fabrykę w Cromford koło Derby, w której zastosował maszynę przędzalniczą, napędzaną kołem wodnym. Wytwarzała ona duże ilości mocnej przędzy bawełnianej, z której można było wyrabiać tkaniny nieustępujące indyjskim.

Wkrótce Arkwright wybudował domy dla tkaczy, a także kościół i szkołę. Było to pierwsze osiedle robotnicze. Dotychczasowi rzemieślnicy tradycyjnie wyrabiający tkaniny we własnych przydomowych warsztatach tkackich

musieli się zatrudnić w fabrykach jako najemni robotnicy.

Waterframe pozwalała na masową produkcję nici. Obsługa polegała na wymianie szpuli i wiązanie z rzadka rwących się nici. Pracownicy niewykwalifikowani a nawet dzieci mogły obsługiwać taką maszynę i właśnie dzieci były z czasem masowo zatrudniane w przemyśle tekstylnym. Uprzedni wykwalifikowani niezależni wytwórcy stali się zbyteczni. Atakowali oni fabryki stosujące maszyny przędzalnicze Arkwrighta.

<https://www.youtube.com/watch?v=d4joqYycnqM>

W 1776 Arkwright wybudował drugą fabrykę tkanin w Cromford, znacznie większą i wydajniejszą niż pierwsza, 40 metrów długości i siedem pięter wysokości. Stała ona blisko domu Arkwrighta zwanym "Rock House", z jego okien widać było całą fabrykę, robotnicy czuli się stale pod kontrolą, nawet jeśli Arkwrighta nie było w domu, wystarczyły okna.

https://www.youtube.com/watch?v=ssi6ZXrp2_s

Szybko powstawały nowe fabryki, w Manchester, Lancashire, Staffordshire... przy czym jedna z fabryk, w Birkacre (Chorley / Lancashire), w 1779 została kompletnie zniszczona przez protestujących tradycyjnych tkaczy, którzy zdolali podpalić fabrykę. Tkacze zatrudnieni w tkalniach Arkwrighta bronili swoich miejsc pracy, a sam fabrykant polecił ustawić przy jednej z fabryk armatę w celu odstraszenia atakujących. Stale dochodziło też do kłótni o prawa do patentów.

Już z początków lat 80. XVIII wieku powstało wiele fabryk z pominięciem praw do patentów. W 1781 Arkwright wytoczył sprawę dziewięciu fabrykantom. Oskarżał ich o fatalne warunki pracy: zatrudnianie dzieci od 5. roku życia, 12 do 16 godzin pracy na dobę, niebezpieczne dla życia maszyny i niefiltrowane powietrze (on sam zachowywał pewne minimalne standardy, np. zatrudniał dzieci od 8. roku życia).

W 1786 Richard Arkwright doczekał się nobilitacji i otrzymał z rąk króla brytyjskiego honorowy tytuł szlachecki, odtąd nazywał się Sir Richard Arkwright.

Od 1790 w Nottingham pracowała pierwsza produkcja tkanin Arkwrighta napędzana maszyną parową.

Arkwright długo wygrywał a dorobiwszy się ogromnego majątku, stał się angielskim bohaterem narodowym, wzorem nowoczesnego przedsiębiorcy. Znalazł też licznych naśladowców. Fabryki przędzalnicze wytwarzały więcej przędzy, niż były w stanie przetworzyć prymitywne warsztaty tkackie. Trzeba było więc udoskonalić krosna. W wyniku wielu rozpraw sądowych od 1785 prawa patentowe Arkwrighta straciły ważność i nowoczesna technologia produkcji tkanin stała się powszechnie dostępna.

Arkwright był dwukrotnie żonaty, z Patience, córką Roberta Holta, nauczyciela z Bolton. Z nią miał jedyne swoje dziecko, syna Richarda (juniora), urodzonego w dzień urodzin ojca, 23 grudnia 1755. Syn był jedynym dziedzicem ogromnego majątku, ok. 500 tysięcy funtów (strzyżenie brody kosztowało wtedy pół pensa). Patience zmarła zapewne przed 1761, bo 24 marca 1761 Arkwright poślubił Margaret Biggins z Pennington.

Arkwright zmarł 3 sierpnia 1792 w swoim Rock House w Cromford jako bogaty i szanowany obywatel z tytułem "Sir", ale nie dożył nawet 60. lat a w ostatnim okresie życia stał się agresywny i trudny jako człowiek. Pochowano go w St Giles' Church w Matlock, później jego doczesne szczątki zostały przeniesione do St Mary's Church w Cromford.

Arkwright był macherem i wizjonerem, świadom braków w wykształceniu jeszcze w późnym wieku pobierał regularnie lekcje gramatyki angielskiej... ale był też oszustem, przywłaszczał sobie czyjeś pomysły patentując je jako wyłącznie swoje.

<https://www.youtube.com/watch?v=UM2Aw4kmA0s>

Historycy zwracają uwagę na to, że fabryki Arkwrighta zapoczątkowały nowoczesną organizację pracy, specjalizację pracowników i pełną kontrolę nad produkcją, środkami produkcji i pracownikami. Tak rodziła się epoka przemysłowa XIX wieku. Specjalizacja pociągnęła za sobą konieczność kształcenia się, co z kolei likwidowało analfabetyzm.